

**Қарағанды Мемлекеттік Медицина Университеті
Қазақстан тарихы және саяси- әлеуметтік пәндер кафедрасы**

СӨЖ

Тақырыбы: «Шопенгауэр мен Ницше философиясындағы
мәдениет мәселесі»

Орындаған: Нарметова М

219 топ ЖМФ

Тексерген: Мустафина Т.В.

ҚАРАҒАНДЫ 2011

ЖОСПАР:

- ❖ Кіріспе
- ❖ Негізі бөлім
 - Артур Шопенгауэр (1788-1860)
 - Фридрих Ницше (1844-1900)
- ❖ Қорытынды
- ❖ Пайдаланылған әдебиетер тізімі

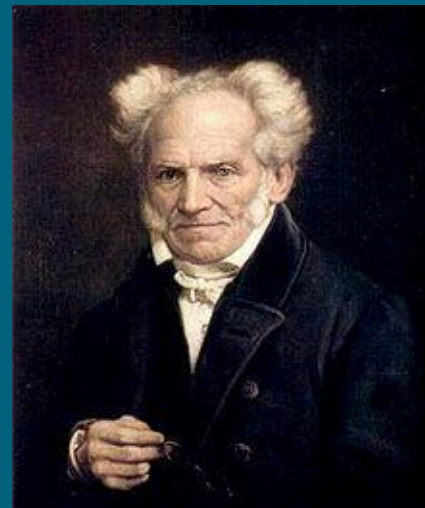
КІРІСПЕ

XIX ғасырда басқа ғылымдармен қатар психологиялық зерттеулер кең өріс алып, оның жетістіктері сол кездегі философиялық концепциялардың қалыптасуына үлкен әсер етті. Сезімдік түйсінуді, немесе ақыл – ойды өз концепцияларының негізі етіп алған классикалық философияның орнына жігер, интуиция, инстинкт сияқты психикалық құбылыстарды дәріптеген және оған табынған жаңа философиялық бағыттар пайда болады.

АРТУР ШОПЕНГАУЭР (1788-1860)

А. Шопенгауер 1788ж
Данциг каласында бай
саудагер отбасында дуниеге
келген. Негізгі еңбектері:

- «Әлем жігер және елестету ретінде»
- Табиғаттағы жігер туралы»
- «Афоризмдер мен максималар»

Arthur Schopenhauer
miskent filosoof

'Ik betref
mijzelf veel
van harte
bij u aan'

Шопенгауэрдің пікірінше, таным процессі кезіндегі біздің қарастырып жүргеніміз, шын мәніндегі денелер емес, тек субъектімен байланысты объект немесе елестету ғана. Елестетуден басқа одан да гөрі ауқымдырақ құбылыстардың бар екенін херттей келе таным субъектісі, яки жеке адам өз басының тәжірибесі негізінде, жігерді өзінің ішкі мәні деп таниды. Жігер әр уақытта рухани акт. Жігер кейбір құндылықтарды қалыптастырады, ал оларды құндылық ретінде мойындағаннан кейін, өзі соған ұмтылады.

Эстетикалық аңдауға келер болсақ, Шопенгауэр Канттың айтып кеткен пікірін қолдап, оның риясыздығына ас көп көңіл бөледі – онда ешқандай өзімшілдік сезім, я болмаса пайдақорлық ойлар, болмауы керек. Өнерді игерудің негізгі мақсаты – адамның жан – дүниесін өзімшілдіктен шығатын зардаптан құтқарып, оны тыныштыққа бөлеу. Өнердің түрлерін талдай келе, Шопенгауэр мүсін мен сурет – кеңістіктің, ал әуен мен поэзия – уақыттың шеңберінде ғана өмір сүре алады.

Жігердің өзі екі түрлі мәннен тұрады:

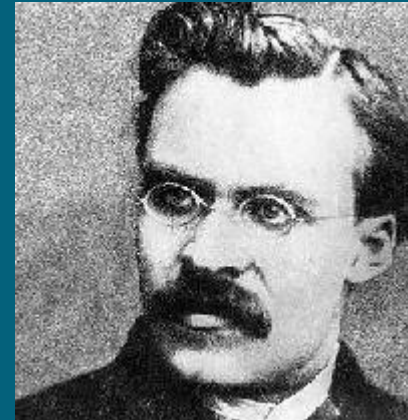
- ❑ елестету ретінде немесе объективтендірілген жігер;
- ❑ әркімге белгілі – саналы жігер, яки дененің өзіндік болмысы.

Басқаша айтқанда, әмбебаптық жалпы дігер объективті тұрғыда табиғат және адам денесі ретінде бейнелесе, субъективті тұрғыда – саналы жігер ретінде көрінеді. Жігер тек адамдарға ғана емес, жалпы табиғатқа тән құбылыс, сондықтан ол барлық құбылыстардың ішкі мәні. Мыслы, өсімдіктің өсуін жетелуші күште, заттарды кристалдандыратын күш те, магнит күші де, балық материалдық денелерге тән салмақтылықтың арқасында оларды жерге тартатын күш те – жігерге жатады. Жігер өзіндік зат ретінде кеңістіктен де, уақыттан да, себептіліктен де тыс жатыр.

Өмірлік жігер рухани акт болғандықтан, әр уақытта жігер еркіндігі, немесе өзіндік себептерді (мотив) таңдау мүмкіндігі ретінде көрінеді. Осы қасиеттерінің арқасында адамдар өз еркімен өз мүддесіне қарсы келетін, керек болса өзі - өзі құртатын, өзіндік себептерді таңдап алуы мүмкін. Мұндай қарама – қайшылық индивидуациялық қағидадан туындайды. **Индивидуацияға** байланысты қалыптасқан жаңа жағдайды түсінгенде, адамға әділеттілік пен жаңашырлық қасиеттерге пайда болады. Ал жаңашырлық әдептіліктің негізі. Жаңашырлық тек адамға ғана емес, сонымен бірге жануарларға да тән.

Фридрих Ницше

- Негізгі еңбектері:
 - «Музыка рухынан трагедияның туындауы»
 - «Заратуштра осылай деген»
 - «Билікке ұмтылған жігер»

Ницшенің пікірінше, өркениет (цивилизация) пен мәдениетте құлдырау процесі басталды. Бұған кінәлі тек буржуазиялық қоғам ғана емес, жалпы қоғамтану ілімінің қоғамда болып жатқан құбылыстарды дұрыс түсіндіре алмауы басты себептердің бірі. Осы тұрғыдан Ницше өз концепциясының негізі етіп Дарвиннің «Өмір дегеніміз күрес» заңын алды. Бұл идеяны ары қарай дамыта отырып, Ницше өмір дегеніміз күрес арқылы билікке ұмтылу деген тұжырым жасады. Осы концепция негізінде ол жоғарғы дәрежедегі биологиялық тип – «аса күшті адам» идеялын қалыптастыру керектігін дәлелдеуге тырысты..

Оның ойынша, өмірдің қиыншылықтарына, соқпақтарына қарсы тұра алатындай «аса күшті адамдар» басқалардың тәрбиесімен немесе өзін - өзі тәрбиелеу арқылы емес, өзінде туғаннан бар өмірлік күштің арқасында қалыптасады. Тек осындай «аса күшті адамдар ғана өмір сүруге немесе билікке ұмтылуға құқықты» сондықтан олар өздерінің жігерін тежейтін қоғамда қалыптасқан моральдық өлшемдерді мойындамай, жақсылықтан да, жамандықтан да аулақ жүреді.

Билікке жету, өз мақсат – мүдделерін жүзеге асыру үшін, олар қоғамдағы кездесетін адамшылыққа, қиыншылыққа, өзіне бағытталған қастандыққа қарсы қажымас күрес жүргізілуі керек. Осы тұрғыдан Ницше «құлдық мораль» негізінде қалыптасқан дінді де, «жалған» моральды уағыздайтын буржуазияны да, барлық игілікті және құндылықтарды құртатын тобырды да сынға алып, жалпы адамзаттың мақсаты, қоғамның ұлы адамдары – «аса күшті адамдарды» дүниеге келтіру болып табылады деген тұжырым жасайды. Ницшенің «аса күшті адам» туралы ілімінің философиялық негізі төмендегідей идеяларға саяды. Барлық өмір сүретін денелер мен құбылыстар соның ішінде адам танымы да, билікке ұмтылған жігердің түрлері ғана. Абсолюттік болмыс жоқ.

Болмыс дегеніміз – бұрын болған сансыз қайталанған құбылыстардың «мәңгілік айналымда» болып қалыптасуы. Осы тұрғыдан Ницше Гегельдің абсолюттік идеясын, таза ақыл – ойын сынға алып, адамның ирациональдық қасиеттеріне зор көңіл бөледі. Олар инстинкт пен жігер. Осы қасиеттердің ең маңыздысы – жігер. Себебі ол әрі әмбебап жалпылық, абсолют, әрі барлық денелердің түпнегізі. Демек, материалдық денелердің өмір сүруі осы түп негіз бен абсолют жігерінің арқасы. Ницшенің идеялары кейінгі кездегі саяси ойлар мен практикаға үлкен әсер етті.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорыта келе , Шопнегауэр мен Ницше философия тарихында өз орны бар ұлы тұлғалар екенін айтып өтуміз керек. Олар болашақ ХХ ғ. Пайдалы көп қайшылықтарды, әсіресе адам өмірі мен тағдырына байланысты көп ойларды көтеріп болашақ ғасырда ықпалды “өмір философиясы” аталған ағымның негізін қалап кетті.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

- ❖ “Философия” С. Мырзылы Алматы 2008
- ❖ [_ www.google.ru](http://www.google.ru)
- ❖ [_ www.yandex.ru](http://www.yandex.ru)
- ❖ Кішібеков Д.К. ,Сыдыков Ұ. «Философия »
Алматы-1994
- ❖ Әбішев Қ. «Философия» Алматы-2001

НАЗАР ҚОЙЫП
ТЫНДАҒАҢДАРЫҢЫЗ
ҮШІН РАХМЕТ!!!